

Deconstrucția religiei și politicii în era postmodernă

Iulia Medveschi

Corneliu Vasilescu

Compoziție de dreapta (2013), ulei pe pânză, 160 x 270 cm

Sandu Frunză

Între moartea politicii și moartea lui Dumnezeu:

Eseuri despre literatură, religie și politică

București, Editura Tritonic, 2016

Trăim într-o lume în care responsabilitatea morală se devalorizează din ce în ce mai mult, e golită de sens. Colecția de eseuri reunite în volumul *Între moartea politicii și moartea lui Dumnezeu*, semnat de Sandu Frunză readuce în atenție conceptul de etică a responsabilității pornind de la câteva texte literare, filosofice sau de spiritualitate religioasă. În contextul rapidelor modificări de mentalitate, este imperios necesară regândirea specificului responsabilității morale (a indivizilor, grupurilor umane), în spațiul ideologic, cultural și social românesc, încă destul de bine ancorat în valori perene, dar cu tendințe clare de estompare a acestora.

Sandu Frunză afirmă că sfera publică solicită un element de moralitate care să înlocuiască pericolul dezvoltării democrației mimetice, unde privilegiile triumfă. Drept consecință, pe parcursul celor șapte capitole se pledează pentru o etică relațională – concept privit dintr-o perspectivă postmodernă. Pe de o parte, conceptul se desprinde de ideile înscrise în gândirea teologică. Pe de altă parte, este legat de o etică ce asumă necesitatea relației și a comunicării. Mai precis, etica trebuie înțeleasă ca un proces dialogal, care are drept miză căutarea neîncetată a binelui public. Simultan, analiza minuțioasă oferită de Sandu Frunză atrage atenția asupra faptului că societățile nu pot trăi fără mituri, și tocmai de aceea trebuie păstrată o notă de prudență asupra diverselor mituri vehiculate, mai ales într-o perioadă care oferă un teren propice manifestării lor. Totodată, simbolismul religios

poate sta la baza explicațiilor ce vizează crizele majore care intervin în viața indivizilor, atât în societățile democratice, cât și cele autoritare. În acest punct, modernitatea atrage atenția asupra pericolului conviețuirii dintre religie și politică, insistând asupra necesității separării lor.

Prima parte a cărții, valorifică o serie de elemente prezente în filosofia post-Holocaust, un curent major al reflecției existențiale în cadrul gândirii iudaice. Tema mitului „morții lui Dumnezeu” instituie o nouă epocă în gândirea Occidentului, epoca eliberării totale de sub orice formă de autoritate. Având drept reper operele lui Elie Wiesel și Richard Rubenstein, Sandu Frunză subliniază că „moartea lui Dumnezeu” trebuie înțeleasă ca „fapt cultural” (p. 40), instaurându-se o lume în care valorile care primează sunt cele ale monoteismului etic. Relevantă este în acest sens experiența holocaustului descrisă de Elie Wiesel. Ea poate fi înțeleasă sub semnul unei finalități, trebuie văzută ca un simbol al morții credinței în Dumnezeu, moartea oamenilor și moartea unei tradiții. Experiența lagărului – loc dominat de îngerul morții conduce spre dezumanizare. Așadar, perspectiva lui Wiesel se sustrage mentalității occidentale în care suferința este asociată cu mântuirea. Elie Wiesel propune o deconstruire a discursului teologic tradițional, care determină ca, după Auschwitz, să se instaureze o nouă realitate, care a făcut ca teologia iubirii să moară și să triumfe răul radical. Astfel, pentru ca iluzia iubirii să persiste trebuie înlăturată starea de indiferență față de cel perceput ca fiind diferit. La polul opus, Rubenstein adoptă o perspectivă radicală, susținând că scopul ființei umane este acela de a respinge iluzia voinței divine și de a recunoaște că nu există nicio cale transcendentă, istoria nefiind revelată prin intermediul

unei providențe ce permite prezența răului și a suferinței în viața omului.

În partea a doua a cărții, Sandu Frunză analizează perspectivele lui Fundoianu asupra iudaismului. Autorul optează pentru determinarea liniilor de similitudine existente între opera lui Fundoianu și scrierile filosofilor Martin Buber și Franz Rosenzweig. Accentul pus asupra individului singular îl conduce pe Fundoianu la ideea unei „plenitudini tragice”: plenitudine în măsura în care posibilul conștiinței este ilimitat, ireductibil la inteligibil; „Lunea existențială” poate fi trăită în imaginație, dar „Duminica istoriei” nu se va sfârși niciodată. În pofida tuturor resemnărilor rațiunii, omul cultivă disperarea propriului exil într-o lume a necesității. Disperarea nu-i temperează, totuși, credința. Metafora sfârșitului se dovedește a fi doar o „secvență” a sfârșitului. În cazul religiei, „ieșirea din religie reprezintă, în realitate, doar o consecință a procesului de laicizare ce presupune eliberarea terenului pentru o înnoire a religiosului” (p. 86).

Partea a treia a volumului schițează transformările pe care comunicarea politică le traversează. Indubitabil, Sandu Frunză admite că, în cea mai mare măsură, comunicarea politică păstrează formele specifice comunicării simbolice din societățile tradiționale. Pentru a ilustra acest fapt, autorul pornește de la reflecțiile lui Vasile Dâncu, care arată că în perioada postmodernă, acestea se manifestă sub forma unor „triburi politice”. Spațiul public, deposedat de elita intelectuală purtătoare a valorilor și a conștiinței simbolice, ia forma „unui studio TV, unde mesajele de campanie sunt difuzate, legitimându-se inclusiv utilizarea violenței simbolice” (p. 119). Aceasta duce la noi forme de fragmentare și de închegare a spațiului politic, supraîncărcat de povestiri mitice și ideologiile generației Facebook – care aduc în pragul „falimentului” formele clasice ale politicii.

Cu toate acestea, existența postmodernă este una a suprapunerilor ce se recludesc continuu într-un efort de regăsire a subiectului relațional. Astfel, în ultima parte a cărții ni se relevă modul în care subiectul relațional se redescoperă continuu prin afirmarea unor structuri originare aflate la granița dintre relativism și absolutism. Indivizii se înfruptă din modele similare modelului hristic. În acest context, „Iisus poate fi perceput ca model de lider informal la nivelul vieții cotidiene a comunității sau la cel al activității mereu reluate a muncii în mediu profesional, inclusiv cel al politicii ca realizare a binelui public, fără a afecta despărțirea religiei de politică, specifică spațiilor publice ale democrațiilor moderne” (p.138).

Cartea lui Sandu Frunză ne familiarizează cu preocupările filosofice, literare și spirituale ale autorului. Acestea relevă că deși indivizii rătăcesc în nisipurile mișcătoare ale scepticismului mulțumindu-se cu adevăruri parțiale și provizorii, în tot mai mare măsură apar voci care urmăresc să aprofundeze și să aducă în prim plan, în mod adecvat și autentic, adevărul. Pornind de la acest punct, volumul de față, „resuscitează” apelul la *recta ratio*, la raționalitatea dialogală, deschisă spre ceilalți și spre Altul. ■